

TEKSTI JA KUVAT: JOUKO KOKKONEN

Riikka Leinonen: Lähiympäristö tärkein liikkumisen paikka

Esteettömyys ei etene tietokirjailija ja vammaisaktivisti Riikka Leinosen mukaan hyvien aikeiden varassa. Pakottaviakin toimia tarvitaan. Leinonen muistuttaa tärkeimmän liikkumisympäristön löytyvän jokaisen kotikulmilta.

RIIKKA LEINONEN OSALLISTUI joulukuussa 2025 julkaistun Esteettömyys NYT! -kansalaisaloitteen laatimiseen. Aloitteen tarkoituksena oli saada esteettömyyden tai saavutettavuuden laiminlyöminen kirjatuksi syrjinnäksi Yhdistyneiden kansakuntien vammaissovimuksen edellyttämällä tavalla. Samalla aloite tavoiteli sitä, että esteettömyyden ja saavutettavuuden laiminlyönti tulisi riittävästi sanktioituksi.

Kesäkuun 2026 alussa päättyneeseen määräaikaan mennessä aloitteen allekirjoitti yli 38 000 suomalaista, joten se ei edennyt käsittelyyn. Raukeaminen oli aloitteen laatijoille pettymys, mutta ei täydellinen yllätys. He tiesivät Leinosen mukaan olevan vaikeaa koota riittävästi allekirjoituksia, joten määrä oli lopulta myönteinen yllätys.

– Suomalaisille on oikeasti yllättävää ja uutta, että esteettömyys on ihmisoikeus. Toimme esiin vahvasti, että esteettömyys ei ole mikään neuvoteltava asia. Olemme sitä mieltä, että sen laiminlyöminen on rangaistavaa.

Kampanja keräsi yhteensä yli kuusi miljoonaa näyttökertaa digitaalisissa ympäristöissä. Leinosen mukaan mikään muu vammaisuu-

teen liittyvä kampanja ei ole saanut yhtä suurta näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa.

Yhdenvertaisuuslaki koskee yksiselitteisesti eri toimintoja lukuun ottamatta yksityisiä perhetapahtumia. Laki velvoittaa myös liikunta-alan yrittäjiä, julkisia liikuntapaikkoja ja erilaisia tapahtumajärjestäjiä. Tällä hetkellä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi ainoastaan suositella yhdenvertaisuuslain määrittelemästä syrjinnästä hyvityksiä maksettavaksi syrjintää kokeneelle ja asettaa syrjineelle taholle uhkasakkoja. Hakemuksen voi tehdä vain syrjintää kokenut henkilö itse – eikä suuri osa vammaisista tätä tee.

Leinonen muistuttaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsittelevän useiden kuntosaliketjujen toiminnan lainmukaisuutta. Keppiä on Leinosen mukaan tarpeen heiluttaa, kun esteettömyys junnaa paikoillaan.

– Kuulun siihen joukkoon, jonka mielestä tässä ei ole hyvällä päästy eteenpäin, joten asioita pitäisi jo ryhtyä sanktioimaan.

Soveltaminen on välttämättömyys nykymaailmassa

Lievästi CP-vammainen Leinonen sanoo erillistä soveltavaa liikuntaa tarvittavan nyky-yhteiskunnassa, joka perustuu vahvasti ableismiin. Käsite tarkoittaa yhteiskunnallista rakennetta, joka näkee vammattomat ihmiset normaaleina ja vammaiset ihmiset epänormaaleina, toisina.

Perusoletuksena on Leinosen mukaan, että kaikki kävelevät, käyttävät kahta kättä, puhuvat, kuulevat ja näkevät. Esimerkiksi liikkumisen edistämiseksi jatkuvasti esillä oleva vaatimus kävelemisestä ja pystyasennosta tuottaa tosiasiallisesti liikkumattomuutta. Julkisuudessa toistettavat päivittäiset askeltavoitteet ovat monille saavuttamattomia, ja kehoitus käyttää portaita mahdottomuus. Leinonen muistuttaa, että normaaliuden vaatimus ja lähtökohdiltaan ableistiset kyvykkyysolettamukset koskettavat jokaista ja kaikkea liikkumista.

– Soveltavaa liikuntaa ei olisi ilman käsitystä vammattomasta normaaliudesta. Jos meillä ei ole käsitystä siitä, mikä on normaali tapa liikkua, niin mitään ei myöskään tarvitse soveltaa, tiivistää Leinonen.

Opiskellessaan liikunnan yhteiskuntatieteitä Leinonen sanoo pohtineensa paljon tapoja puhua liikunnasta, jotta näkökulma ei painottuisi vain vammattomiin ja jo liikkuviin ihmisiin. Hänen mielestään liikkumisen mahdollisuuksien luomisessa olisi keskityttävä erityisesti vähiten liikkuviin.

– Kysymys on arkiympäristöstä. Kaikille oma elinpiiri on tärkein liikkumisympäristö. Vähän liikkuvien osalta ei ole relevanttia keskustella minkälaisia liikuntapaikkoja meillä on. Heidät olisi saatava pois kotoa ihan arkipäiväisesti liikkumaan ja vähentämään auton käyttöä apuvälineenä.

Ylipäätään puhuminen autosta apuvälineenä askarruttaa Leinosta. Hänestä ajatus olisi syytä kyseenalaistaa. Keskustelu voisi laajentua erilaisten todellisten apuvälineiden käyttöön. Suomessa apuvälineisiin liittyy edelleen Leinosen mukaan stigma, jonka vuoksi monet välttelevät niitä, mikä supistaa heidän elinpiiriään. Pyörätuolia käytetään meillä vähemmän kuin esimerkiksi Englannissa. Myös keskustelu sähköpyörästä heijastelee luutuneita asenteita. Sähköavusteisen pyörän käyttöä joutuu edelleen selittelemään, vaikka se voi laajentaa hyvin monien ihmisten liikkumista.

Riikka Leinonen (s. 1989)

- Tietokirjailija, kansalaisaktivisti
- Bella Forsgrénin (vihr.) eduskunta-avustaja 2019–2023
- Kunnallispoliitikko Jyväskylässä
- Kynnys ry:n varapuheenjohtaja 2026–
- Tietokirjallisuuden Finlandia-palkinto 2024 yhdessä Sofia Tawastin kanssa teoksesta *Suuri valhe vammaisuudesta*
- Maisema-arkkitehtuurin (Teknillinen korkeakoulu) ja liikunnan yhteiskuntatieteiden (Jyväskylän yliopisto) opintoja

Penkit lisäävät liikettä

Kävelyn merkityksen korostaminen tuottaa Leinosen mielestä esteellistä ja luotaantyöntävää kaupunkiympäristöä. Jos esimerkiksi ymmärrys penkkien tarpeellisuudesta puuttuu, niin monien ihmisten liikkumismahdollisuudet katoavat. Kulkureittien varrelle sijoitetut penkit ovat tervetulleita levähdyspaikkoja ikäihmisille, kroonisesti sairaille, vammaisille ja raskaana oleville. Niitä ei kuitenkaan tarkastella liikkumisen kannalta, vaan pikemminkin ruohonleikkuun ja aurauksen sujuvuuden näkökulmista.

Kyse on myös siitä, mikä on sallittua. Penkkien poistoperusteena käytetään usein ”vääränlaisia” käyttäjiä, kuten laitapuolen kulkijoita ja asunnottomia.

– Jos lähdetään ajatuksesta, että kaupunkitilassa kuuluu rajoittaa ihmisten oleskelua, niin penkit vähenevät.

Leinonen pohtii, että aikoinaan penkkejä on saatettu poistaa jopa ihmisten liikkumisen ja seisomisen lisäämiseksi. Hän ottaa esimerkiksi nojatukien asentamisen penkkien tilalle joukkoliikenteen pysäkeillä.

Liikettä rannoilla ja lähiöissä

Kaupunkirakenteessa Leinonen näkee myönteisenä kehityksenä esimerkiksi New Yorkissa, useissa Euroopan kaupungeissa ja myös Suomessa yleistyneen ranta-alueiden ottamisen kansalaisten käyttöön. Ihmiset hakeutuvat mielellään veden äärelle.

– Vesi houkuttelee ja sen äärellä on myös luontevaa istua. Ehkä noissa ympäristöissä pidetään hyväksyttävänä sitä, että on penkkejä, lepopaikkoja ja maiseman tarkkailumahdollisuuksia.

Hyvänä liikkumisympäristönä Leinonen mainitsee Helsingin Lammassaaren, jossa pitköspuiden mahdollistama esteetön ja viihtyisä liikkumisympäristö yhdistyy luontoon. Luontoympäristön vetovoimasta kertoo Lammassaaren ajoittainen ruuhkaisuus. Toimiva ratkaisu kannattaisi Leinosen mielestä monistaa myös muualle.

Vanhat 1950–1970-luvuilla rakennetut lähiöt ovat Leinosen mukaan usein hyviä ja väljiä liikkumisympäristöjä, joihin tuovat oman lisänsä metsiköt. Hän perehtyi lähiöihin työskennellessään 2010-luvun alkupuolella maisema-arkkitehtitoimistossa, joka suunnitteli Helsingin kaupungille lähiliikuntapaikkoja erityisesti lähiöihin. Lähtökohtia suunnittelijat kävivät etsimässä Tanskasta. Helsinki halusi rakentamalla lähiliikuntapaikkoja sekä lisätä liikkumista että parantaa asuinviihtyvyyttä. Kehitys kulkee 2020-luvulla osin toiseen suuntaan.

– Valtava vimma tiivistää kaupunkirakennetta, jolloin lähimetsät häviävät, on ongelmallinen.

Suomi liikkeelle – mihin jäivät toimintarajoitteiset?

Petteri Orpon hallitusohjelman sisältyvässä Suomi liikkeelle -ohjelmassa soveltavaa liikuntaa ei juuri näy. Aihepiiriin lukeutuu tavoite edistää vanhusten toimintakykyä ja ehkäistä kaatumisia. Ohjelma selvitti myös mahdollisuuksia taata subjektiivinen ulkoiluoikeus ikääntyneille. Sen toteuttaminen toisi kuitenkin sosiaali- ja terveysministeriön tammikuussa 2025 julkaiseman selvityksen mukaan liikaa uusia velvoitteita ja resurssipainetta hyvinvointialueille.

Leinosen mielestä ohjelman painotukset kuvaavat osuvasti liikkumisesta, liikunnasta ja ehkä urheilustakin valitsemia ajatuksia. Ne ovat täysin toimintakykyisten ihmisten suorittamaa toimintaa, johon ei soveltaminen kuulu. Leinonen muistuttaa, että 40–60 prosenttia suomalaisista kokee heillä olevan jonkinlainen toimintarajoite. Hänen mielestään tulisikin ymmärtää valtaosan suomalaisista tarvitsevan erilaisia esteettömyysratkaisuja – ja jos ne uupuvat, ihmiset alkavat liikkua entistä enemmän autolla ovelta ovelle. Kaikista vähiten liikkuvat kuitenkin ne, jotka eivät pääse edes kotoaan pois puutteellisen esteettömyyden vuoksi.

– En näe mitään järkeä selvityksissä tai kampanjoissa, jotka eivät kykene tarttumaan tähän oikeasti liikkumattomaan ihmisjoukkoon. Tämä porukka ei liiku sillä, että sanotaan ”pitää liikkua enemmän”, vaan on lähdeittävä vahvasti siitä, onko oma arkiympäristö toimiva, esteetön ja viihtyisä.

Ohjelmien ja kampanjoiden tehoa Leinonen epäilee laajemminkin. Hän ottaa esimerkiksi vammaisten työllistämisen, jota edistetään yhä erilaisilla kampanjoilla ja tietoisuuden lisäämisellä. Tulokset ovat kuitenkin laihoja. Sama koskee esteettömiä tiloja, joiden aikaansaamiseksi tarvitaan sanktioita ja myös rahaa.

Vammaiskielteisyys lisääntynyt viime aikoina

Leinonen sanoo poliittisen ilmapiirin muuttuneen draamattisesti parin viimeisimmän vuoden aikana. Kun hän

voitti vuonna 2024 yhdessä Sofia Tawastin kanssa Tieto-Finlandian teoksella *Suuri valhe vammaisuudesta*, niin vammaisliikkeelle näytti syttyvän valtava toivonliekki. Vammaisuuden teemat tuntuivat nousevan pois marginaalista. Hetkellisesti näin kävikin.

– Koen, että edelleen monissa asioissa tietoisuus on lisääntynyt. Samaan aikaan poliittinen ilmapiirimme on kylmentynyt huomattavasti.

Ilmapiirin muutos koskee etenkin erilaisia vähemmistöjä. Jopa rotuopit ovat pulpahtaneet uudelleen pintaan. Näkyvissä on myös uuslaitostumiseen viittaavia merkkejä. Vammaisia ihmisiä pyritään siirtämään laitoksiin ja uuden vammaispalvelulain soveltamisessa näkyy, että ihmisil-

le ei enää välttämättä halua tarjota henkilökohtaista apua. Oman perheensä kanssa asuville ihmisille saatetaan ehdottaa siirtymistä palveluasumisen piiriin tai laitokseen.

– Tämä kuvastaa täydellisesti ajattelua, jossa voimakkaasti yhteiskuntaan kiinnittyneille ihmisille vihjataan, että sinun ei oikeastaan pitäisi olla täällä osana yhteiskuntaa.

Leinonen sanoo vammaisten ihmisoikeuksien parantamisen

olevan selvästi vaikeampaa kuin kaksi vuotta sitten. Nykyinen kehitystä suuntaava pelikirja pakottaa vähemmistöt ja ylipäättään ihmiset puolustamaan jo olemassa olevia oikeuksia. Samalla ihmiset kääntyvät toisiaan vastaan taistellessaan pienistä resursseista, mikä on näkynyt kesällä 2026 sosiaali- ja terveysjärjestöjen järjestöavustuksista puhuttaessa. Leinonen on seurannut keskustelua vammaisten ihmisoikeusjärjestö Kynnys ry:n varapuheenjohtajana.

– Osa vammaisista ihmisistäkin haluaa vetäytyä keskustelusta, jotta rahoitusta ei evättäisi sen takia, että teemme työtämme, Leinonen sanoo.

Vaikuttamistyö on keskeinen osa Kynnys ry:n toimintaa, jonka edellytykset ovat kaventuneet poliittisten päätösten seurauksena. Toisaalta tilanne on saanut monet ihmiset tärähtymään toimintaan. Leinosen mukaan Esteettömyys NYT! -kampanjaan osallistui muun muassa nuoria aktivisteja ja poliitikkoja vammaisjärjestöjen ulkopuolelta.

– Koin sen tärkeänä laboratoriona sille, mitä tarvitsemme tässä ajassa. Toimijoita, jotka eivät ole kiinni valtiollisesta rahoituksesta ja uskaltavat sanoa asioita ääneen.

Sähköpyörä oiva apuväline

Leinonen vinkkaa kokeilemaan ennakkoluulottomasti sähköpyörää, jonka hän hankki vuonna 2025. Uusi liikkumisväline avasi merkittävästi ajokortittoman Leinosen elinpiiriä. Sähköpyörä on avannut hänelle mahdollisuuden itsenäiseen liikkumiseen laajalla säteellä.

– Itselleni oli mullistava oivallus, että voin käyttää tällaista sähköistä apuvälinettä liikkumisessani. Liikkumisen vapaus ja itsenäisyys voivat kasvaa sen ansiosta merkittävästi, sanoo Leinonen.

Sähköavusteisen pyöräilyn Leinonen arvioi lisääntyvän lähitulevaisuudessa. Sen yleistymisen tukee myös autolla liikkumisen vähentämistavoitteita. ♦